

**memo aan de
gemeenteraad**

aan de gemeenteraad
onderwerp Fenomeenanalyse extremisme, radicalisering en polarisatie

van het college van burgemeester en wethouders
datum 3 september 2024
dossiernummer 8537

memo**Samenvatting**

Het onderzoeks- en adviesbureau NTA (Nuance door Training & Advies) heeft in opdracht van de gemeente een fenomeenanalyse uitgevoerd. Het betreft een analyse waarin onderzoek is gedaan naar uitingen, manifestaties en incidenten, die te plaatsen zijn in bredere maatschappelijke fenomenen, variërend van gewelddadig salafisme, rechts-extremisme, links-extremisme, anti-institutioneel extremisme tot dierenrechtenextremisme, milieuextremisme en problematisch complotdenken. De uitkomsten van de fenomeenanalyse versterken de informatiepositie van de gemeente Gouda ten aanzien van polarisatie, radicalisering en extremisme. Tevens biedt het rapport handvatten om de Goudse aanpak op deze thema's te verstevigen.

Het college deelt via dit memo met de raad de resultaten van en reactie op de 'Fenomeenanalyse extremisme, radicalisering en polarisatie'. Hiermee wordt nadere invulling gegeven aan één van de strategische veiligheidsthema's uit het Integraal Veiligheidsbeleid 2024-2027.

Aanleiding en doel fenomeenanalyse

In het door de gemeenteraad vastgestelde Integraal Veiligheidsbeleid (IVB) 2024 – 2027 is de aanpak van polarisatie, radicalisering en extremisme benoemd als één van de vijf strategische veiligheidsthema's. Net als de raad vindt het college dat radicalisering, extremisme en ongewenste vormen van polarisatie niet thuis horen in de Goudse samenleving. Een doorlopende en integrale aanpak hiervan is daarom van belang.

Zoals benoemd in het IVB ligt de uitdaging binnen dit thema in Gouda de komende jaren onder meer op het versterken van de verbinding met groepen en tussen groepen. Het is van belang dat alle groepen zich gehoord en gezien voelen. Tevens is er een doorontwikkeling, verbreding en verdieping van de aanpak van radicalisering aangekondigd.

In augustus 2023 heeft het college hierop aan de gemeenteraad het onderzoeksrapport 'Terugblik en vooruitblik op de aanpak radicalisering in Gouda' aangeboden. Dit rapport bevat een aantal aanbevelingen voor de doorontwikkeling van de radicaliseringsaanpak van de gemeente Gouda. Deze aanbevelingen focussen vooral op het uitvoeren van een brede fenomeenanalyse en het ontwikkelen van integraal beleid.

In het verlengde hiervan is op 5 maart 2024 de gemeenteraad geïnformeerd over de start van de nu voorliggende fenomeenanalyse. De analyse heeft als doel om meer zicht te krijgen op eventueel aanwezige polariserende, activistische en extremistische verschijnselen. Medio augustus heeft NTA het onderzoeksrapport opgeleverd. Het college deelt graag met de raad de uitkomsten van de analyse en de collegereactie op de conclusies en aanbevelingen.

Onderzoeksvraag en -opzet fenomeenanalyse

De fenomeenanalyse heeft als doel om meer zicht te krijgen op eventueel aanwezige polariserende, activistische en extremistische verschijnselen ten aanzien van de volgende fenomenen: *gewelddadig salafisme, rechts-extremisme, links-extremisme, anti-institutioneel extremisme, dierenrechtenextremisme, milieuextremisme en problematisch complotdenken*. De genoemde fenomenen zijn gebaseerd op en komen overeen met de fenomenen uit het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland van de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV)¹.

De centrale onderzoeksvraag van het onderzoek luidt:

‘Wat zijn in de gemeente Gouda de actuele zichtbare polariserende, activistische en extremistische manifestaties ten aanzien van de fenomenen: gewelddadig salafisme, rechts-extremisme, links-extremisme, anti-institutioneel extremisme, dierenrechtenextremisme en milieuextremisme?’

In het onderzoek gaat het om narratieven² en groeperingen die mogelijk op gespannen voet staan met de openbare orde en veiligheid. Polariserende en/of activistische manifestaties zijn alleen meegenomen in dit onderzoek wanneer zij onderdeel uitmaken van een bredere beweging waar extremisme in voorkomt³.

Het betreft een beschrijvend kwalitatief onderzoek dat is gebaseerd op:

- Bureauonderzoek (raadplegen van open bronnen zoals websites, fora, sociale media, literatuur, media, overheidsstukken en overige documenten die openbaar toegankelijk zijn).
- Veldwerkonderzoek / straatbeeldonderzoek (onderzoek naar de kwantiteit en inhoud van straatmarkeringen, zoals stickers, posters en graffiti in de openbare ruimte).
- Vijftien semigestructureerde interviews (de respondenten betreffen professionals die werkzaam zijn in de lokale zorg- en veiligheidsketen van de gemeente Gouda).

Het onderzoek richt zich expliciet niet op individuen en gemeenschappen. Mede daarom is de bewuste keuze gemaakt om uitsluitend professionals te interviewen met een signalerende rol ten aanzien van radicalisering en extremisme. Het college benadrukt dat bestuurders van verschillende gemeenschappen en andere niet binnen de professionele samenwerkingsketen van Zorg- en Veiligheid werkzaam zijnde individuen buiten de methodische afbakening van dit onderzoek vallen. De geïnterviewde respondenten hebben vanzelfsprekend wel contact met de verschillende gemeenschappen binnen Gouda. Tevens zijn zorgen en sentimenten uit de Goudse gemeenschap meegenomen in het onderzoek, mits deze zijn gemeld bij de regionale meldpunten van racisme en discriminatie en/of uit openbare bronnen af te leiden zijn.

De resultaten van de (deel)onderzoeken zijn kritisch beoordeeld door een begeleidingscommissie en door hen van feedback voorzien. Voor de volledige uitkomsten, inclusief conclusies en aanbevelingen wordt verwezen naar de bijgevoegde rapporten. In dit memo worden de conclusies en aanbevelingen in verkorte vorm geciteerd.

Conclusies en aanbevelingen fenomeenanalyse

NTA concludeert op basis van de onderzoeksresultaten dat “de personen en groeperingen binnen de fenomenen in Gouda zich momenteel binnen de democratische grenzen bewegen. Wel zijn er extremistische narratieven gevonden, die duiden op de aanwezigheid van extremistisch gedachtengoed in Gouda. Ook lijkt er een verharding zichtbaar te zijn, in elk geval binnen het

¹ Het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland, opgesteld door de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid, is een periodiek beeld van het algemene dreigingsniveau voor een terroristische aanslag in Nederland.

² Een narratief is een set van boodschappen die betrekking heeft op bepaalde gebeurtenissen, situaties of ontwikkelingen in de wereld en daarvoor een zekere verklaring veronderstelt.

³ Extremisme wordt gezien als de meest extreme vorm van radicalisme en kenmerkt zich door een gewelddadige toepassing van beginselen.

fenomeen van milieuactivisme⁴ als het gaat om demonstratietechnieken. Het (ervaren) racisme en de (ervaren) discriminatie, de (online) meningsvorming en uitingen over het Israël- Palestinaconflict, de (online) uitingen en meningsvorming over asiel en migratie en het afnemende vertrouwen in de overheid kunnen echter wel een voedingsbodem worden voor anti-overheidssentimenten, polarisatie en radicalisering. Daarmee lijken momenteel in de preventie van radicalisering de grootste uitdagingen te liggen voor de gemeente Gouda, zoals ook in 2023 uit het evaluatieonderzoek van de radicaliseringsaanpak naar voren kwam.

De onderzoeksresultaten van deze fenomeenanalyse passen in het landelijke beeld en staan niet op zichzelf. De ontwikkelingen die in Gouda spelen, sluiten aan bij de landelijke maatschappelijke trends. Er zijn de laatste jaren in Nederland verschuivingen zichtbaar op het gebied van activisme, radicalisering en extremisme. Twee verschuivingen springen het meest in het oog.

Ten eerste is er de opkomst en/of groei van fenomenen (rechts-extremisme, anti-institutioneel extremisme, milieu-extremisme et cetera). Niet alleen vormen deze fenomenen op zichzelf een bedreiging voor de democratische rechtsorde, ze vergroten ook de tendensen van polarisatie tussen bevolkingsgroepen. Ten tweede is het fenomeen gewelddadig salafisme van gedaante veranderd: deze vorm is zeer veiligheidsbewust geworden, is minder zichtbaar in de publieke ruimte en beweegt zich met name in besloten online ruimtes. Er gaat echter nog steeds een grote dreiging vanuit.”

Op basis van onder meer bovenstaande conclusies doet NTA de volgende aanbevelingen om de aanpak in de gemeente Gouda aan te scherpen:

1. Wees genuanceerd in de duiding
2. Houd zicht op de online-ontwikkelingen en thematieken die verband houden met de fenomenen
3. Investeer in een brede preventieve aanpak
4. Investeer in de weerbaarheid van de jeugd
5. Uitbreiding, verdieping, versterking en training van het signaleringsnetwerk

Collegereactie op fenomeenanalyse

Het college spreekt in de eerste plaats haar waardering uit voor het door NTA uitgevoerde onderzoek. De analyse geeft het college een helder beeld van de onderzochte fenomenen en het college neemt de conclusies en aanbevelingen ter harte. Zowel de bevindingen als de conclusies en aanbevelingen versterken de informatiepositie van de gemeente. Tevens helpt het rapport bij het doorontwikkelen, verbreden en verdiepen van de aanpak van polarisatie, radicalisering en extremisme.

Het college constateert dat uit het rapport blijkt dat de ontwikkelingen op de genoemde thema's in Gouda niet in negatieve zin afwijken van het landelijke beeld. Het college ziet bovendien dat personen en groeperingen binnen de fenomenen in Gouda zich momenteel, voor wat betreft handelingen, binnen de democratische grenzen bewegen.

Tegelijkertijd constateert het college dat diverse bevindingen doorlopende aandacht vergen. Het rapport bevestigt dat ook in Gouda sprake is van verharding en dat er online en offline manifestaties, zoals stickers, straatmarkeringen en online uitingen tot protesten, binnen alle fenomenen worden waargenomen. Het is daarnaast zorgwekkend dat binnen diverse fenomenen extremistische narratieven zijn geconstateerd en dat de opkomst en/of groei van fenomenen een voedingsbodem vormt voor antioverheidssentimenten, polarisatie en radicalisering. De constatering dat verschillende groepen zich in Gouda onvoldoende gehoord voelen, neemt het college uiterst

⁴ Er is een verschuiving zichtbaar in de uitingen van XR (landelijk), waarbij in toenemende mate een wantrouwend, niet-coöperatief en vijandig beeld wordt geschetst en gedoceerd over de politie. Het is bekend dat er verschillen kunnen bestaan in hoe lokale afdelingen van XR gevolg geven aan deze overtuigingen. XR Gouda deelt meerdere berichten van XR landelijk waaruit dit beeld van de politie blijkt.

serieus. Het college is en blijft alert om diverse vormen van uitsluiting, racisme en stigmatisering binnen en buiten de gemeentelijke organisatie te voorkomen en te bestrijden.

De opbrengsten uit de analyse zijn enerzijds een aansporing om de reeds ingezette aanpak vanuit het IVB en de Lokale inclusieagenda onverminderd voort te zetten. De reeds bestaande verbinding tussen de aanpak van radicalisering en het versterken van de inclusieve samenleving wordt behouden en uitgebouwd. Juist ook om de verbinding met en tussen groepen te versterken, zodat alle groepen zich in Gouda gehoord en gezien voelen.

Anderzijds ziet het college aanleiding om nadere aanscherpingen toe te passen om de genoemde fenomenen in onze samenleving terug te dringen en de verbindingen met en tussen groeperingen in de stad te verstevigen. Het beleid zal zich hierbij onder meer richten op het intensiveren van een brede preventieve aanpak en de weerbaarheid van de jeugd. Het college is voornemens om de komende periode verschillende acties te ondernemen:

1. Stadsgesprekken⁵

De reeds bestaande stadsgesprekken zullen worden voortgezet en uitgebreid. Er wordt ingezet om zoveel mogelijk verschillende inwoners en gemeenschappen te bereiken. Het voeren van gesprekken is een belangrijke manier om met Goudse inwoners van diverse achtergronden in contact te staan. Via de gesprekken kunnen inwoners delen welke zorgen zij hebben en krijgt het college een beter beeld van wat er in de stad leeft. Bij de organisatie van de gesprekken is nauwe samenwerking met buurtverenigingen, culturele- en religieuze organisaties, jongerenverenigingen en lokale ondernemers noodzakelijk. Het voornemen is om ten minste één stadsgesprek per half jaar in verschillende wijken te houden.

2. Trainingen en bijeenkomsten voor professionals

Om de aanpak ter voorkoming van extremisme, radicalisering en polarisatie te versterken, wordt er geïnvesteerd in trainingen voor Goudse professionals, specifiek gericht op sociaal-culturele sensitiviteit. Dit zal hen beter toerusten om effectief te communiceren en samen te werken met de diverse gemeenschappen die Gouda rijk is. Tevens worden er intern Gouden Dialogen georganiseerd, die bijdragen aan bewustwording van medewerkers en de sociaal-culturele sensitiviteit van ambtenaren in alle domeinen.

3. Samenwerking met lokale organisaties

De samenwerking met welzijn, zorg en het jongerenwerk wordt geïntensiveerd. Deze organisaties zijn goed geworteld binnen de Goudse gemeenschap, hebben een goede relatie met de gemeente hebben en een sterke band met de gemeenschappen die zich ongehoord of achtergesteld kunnen voelen. Dit helpt om vertrouwen op te bouwen en een bredere betrokkenheid te realiseren. Het college zal dit onder andere gaan doen door periodieke overleggen met relevante partijen te intensiveren.

4. Preventieprogramma's

Er wordt al veel ingezet op preventieprogramma's specifiek gericht zijn op jongeren en andere kwetsbare groepen die als doel hebben om hen te betrekken bij maatschappelijke activiteiten en hun binding met de gemeenschap en overheid te versterken. Het college is bijvoorbeeld in overleg met de VIP Academy. Zij bieden workshops, gastlessen en peercoaching aan voor scholen, gericht op docenten, leerlingen en jongerenwerkers. Deze lessen helpen jongeren bij maatschappelijke betrokkenheid en versterken hun band met de gemeenschap en overheid. De Grondwet en democratische kernwaarden, zoals racisme, vrijheid van meningsuiting, gelijkwaardigheid en diversiteit, staan hierbij centraal en worden op een verbindende manier behandeld. Daarnaast heeft het netwerk Gouda Inclusief het educatie aanbod (waaronder gastlessen) op het gebied van burgerschap en inclusie in kaart gebracht en beschikbaar gesteld voor

⁵ Stadsgesprekken zijn interactieve bijeenkomsten waarin inwoners, organisaties en de gemeente samenkomen om belangrijke thema's in de stad te bespreken en mee te denken over oplossingen.

scholen. Hieronder valt bijvoorbeeld ook het Tolerantielespakket en de Week van Respect. Er is een lerend netwerk gevormd van docenten burgerschapsonderwijs en Gouda Inclusief, ondersteund door de gemeente. Vanuit dit netwerk is het initiatief genomen om in december 2024 de Democratiefabriek naar Gouda te halen. Het betreft een educatieve tentoonstelling die bijdraagt aan het vergroten van kennis van de democratie.

In aanvulling op deze bestaande preventieprogramma's komt er een specifiek preventieprogramma op extremisme en radicalisering.

5. Communicatie

We willen zoveel mogelijk inwoners bereiken en betrekken. Dat betekent voor communicatie dat we meer gaan inzetten op een inclusieve en empathische dialoog waarin verschillende perspectieven en meningen aan bod komen. We leggen de nadruk op gedeelde waarden en belangen. Daar waar nodig worden bestaande communicatiemiddelen geoptimaliseerd.

6. Het verbreden en verdiepen van de aanpak van radicalisering.

Er is sprake van een opkomst/groei van fenomenen (rechts-extremistische hoek, anti-institutioneel extremisme, milieu-extremisme, etc). Professionals binnen de gemeente Gouda herkennen dit beeld ook in Gouda. Dat vraagt om, behalve voortzetting van de huidige aanpak, een verbreding en verdieping van de aanpak van radicalisering waaraan de komende tijd zal worden gewerkt.

7. Monitoring van fenomenen van polarisatie, radicalisering en extremisme

Om de effectiviteit van het ingezette en nog in te zetten beleid te monitoren en, gezien de veranderingen in de samenleving, zal er in 2028 opnieuw een fenomeenanalyse worden uitgevoerd (een zogenaamde 1-meting).

Voor de financiering van de genoemde activiteiten zal een beroep worden gedaan op de versterkingsgelden van de NCTV. De aanvraag daarvoor zal eind september aan de NCTV worden verzonden. De raad zal hierover te zijner tijd worden geïnformeerd.

Tot slot spreekt het college dank uit aan de onderzoekers van NTA voor het geleverde rapport. Uiteraard gaat het college graag met de raad het gesprek aan over de uitkomsten, aanbevelingen en collegereactie. Een agenderingsverzoek voor een werksessie, samen met de onderzoekers van NTA, is reeds bij de raad ingediend.

Bijlagen:

- Fenomeenanalyse extremisme radicalisering en polarisatie
- Managementsamenvatting fenomeenanalyse extremisme radicalisering en polarisatie